Porabje

Tednik Slovencev na Madžarskem • Monošter, 7. marca 2024 • Leto 34, št. 10

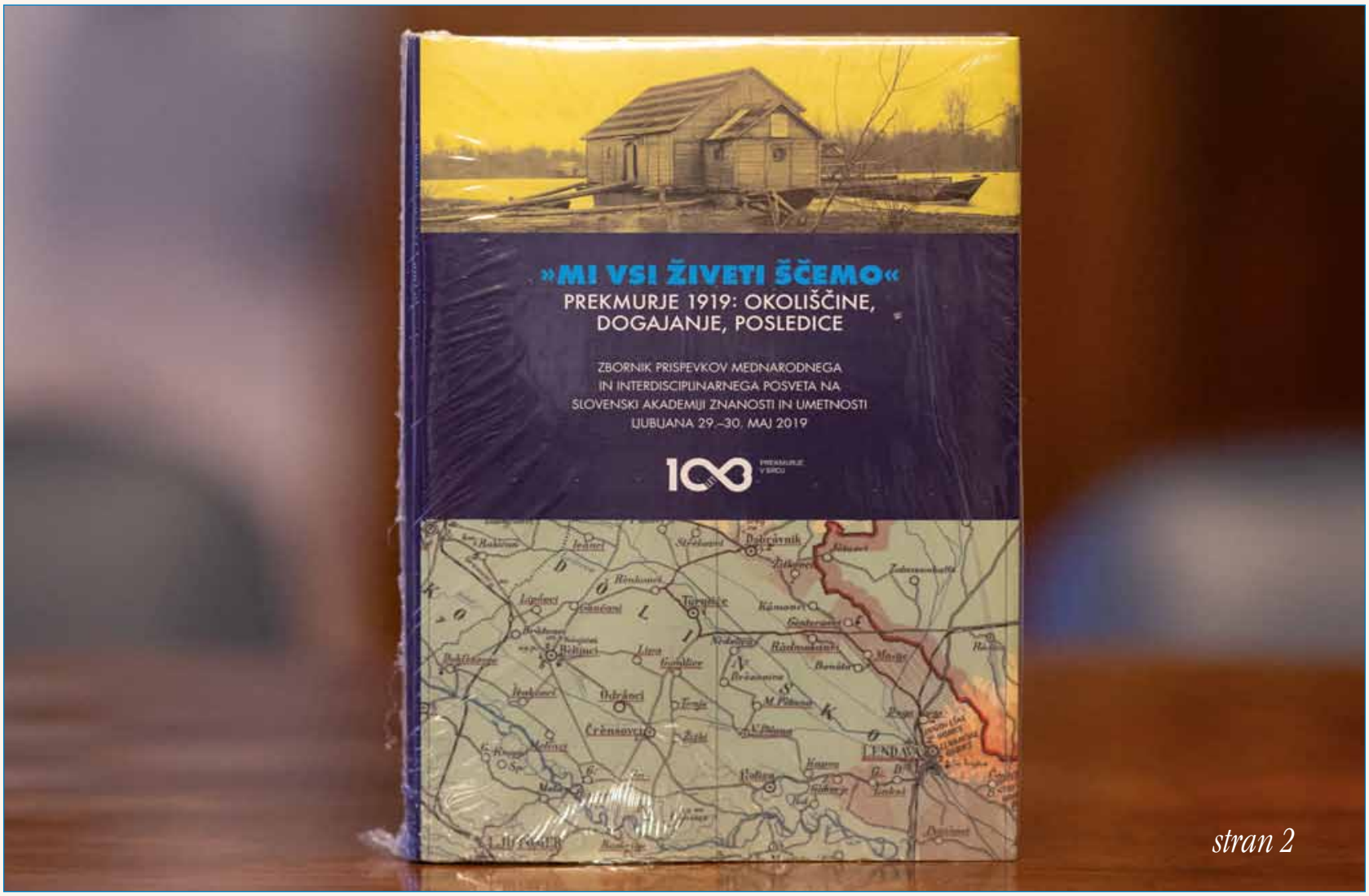

stran 2

6. SPOMINSKI DAN ŠIFTARJEVE FUNDACIJE

NE SMEŠ GLEDATI SAMO NA DRÜGE...
stran 3

HRANA ZA TELO IN DUŠO
stran 5

GNAUK SE SEGREJVAJO
stran 8

6. SPOMINSKI DAN ŠIFTARJEVE FUNDACIJE

V Pomurskem muzeju v Murski Soboti so s predstavitvijo znanstvene monografije Mi vsi živeti ščemo 22. februarja zaznamovali 6. spominski dan Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija. Spominski dan je bil posvečen častnemu članu ustanove akademiku Antonu Vratuši - Vranu, politiku, diplomatu, publicistu, borcu NOB in slavistu. Slavnostni govornik je bil predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti Peter Štih.

Zbrane je v polnem baročnem salonu Pomurskega muzeja, »hramu kulturne dediščine, kjer se v muzejskih zbirkah hranijo različni predmeti in dokumenti, ki so pomemben vir za ohranjanje identitete in kulturne pripadnosti Prekmurja«, najprej nagovoril direktor muzeja Branko Kerman. Umetniško poln baročni salon je po njegovih besedah primeren ambient za poklon akademiku Antonu Vratuši, »ki je imel bogat čut tudi za kulturno dediščino«.

Tokratno zaznamovanje spominskega dneva ustanove je v letu jubilejev, ki so pomembni za slovensko zgodovino, kulturo in identiteto, za našo državo in neposredno za Prekmurje: 150 let rojstva in 90 let od smrti generala Rudolfa Maistra, 100 let od rojstva pesnika Ivana Minattija, 105 let od pariške mirovne konference in 100 let od konca dela mednarodne razmejitvene komisije za natančno določitev meje v skladu s trianonsko pogodbo.

Predsednik uprave ustanove Marjan Šiftar je v nagovoru med drugim izpostavil, da so obletnice »odlična priložnost za okrepitev vedenja v lokalnem in širšem slovenskem okolju o zgodovini, loku zgodovinskih dogajanj od 19. stoletja do današnjih dni, o slovenskem uporništvu – od Maistra do NOB – in kljubovanju, tudi z orožjem, o vseh poskusih in načrtih podrejanja in tudi fizičnega uničevanja slovenskega naroda ter o njegovem pomenu za samobitnost in identiteto slovenskega naroda in slovenske nacije in o ustvarjanju temeljev sedanje slovenske države. Pa tudi, da ob takih priložnostih ponovno in še bolj prepričljivo pokažemo, da je Prekmurje zaradi svoje zgodovinske in aktualne dejavne religiozne, duhovne in tudi nacionalne pluralnosti posebna dragocenost slovenske države, da je Prekmurje živa skupnost mnogih prepletenih različnosti ob spoštovanju in razumevanju razlik, korenin in zgodovinskih dejstev ter ohranjanju nacionalnih in drugih identitet z afirmacijo načel in politike pozitivne diskriminacije in z željo, da krepimo tudi dobrososedske odnose in vzajemno koristno čezmejno sodelovanje.«

Udeleženci prireditve so se zbrali v baročnem salonu Pomurskega muzeja.

Ob tem je tudi spomnil na še vedno neuresničen širše podprt dogovor iz leta 2019 – predlog za dopolnitev zakonske opredelitve imena »prekmurskega praznika«.

Akademiku Antonu Vratuši - Vranu, katerega izjemen opus delovanja po mnenju Šiftarja krivično ni bil prepoznan med upravljavci slovenske države ob njegovi 100-letnici, ko ni bil sprejet skupni predlog več predlagateljev, da mu tudi država izkaže priznanje z odlikovanjem za življenjsko delo, pa se je poklonil s sklepnimi besedami: »Tovariš Vran je razumel, spoštoval in živel tovarištvo in skupnostno življenje v njunem najžlahtnejšem pomenu; z vizijo, da je boljši svet možen, da je humanizem njegova podstat in solidarnost uresničljiva; z vztrajnim in ustvarjalnim delom za boljši svet socialne pravičnosti in človekovega dostojanstva; s pretanjenim občutkom za sožitje različnosti, z razumevanjem kulture dialoga v najboljši »volterovski« maniri in etičnim poslanstvom intelektualca; s študijsko in raziskovalno strastjo; z razumevanjem opiranja na lastne sile v vseh razsežnostih. Ob tem pa je bil skromen človek, ki mu je bilo nerodno govoriti o svojem uspešnem in izjemno bogatem delu.« Spomnil pa je tudi, da je bil Vratuša avtor sporočila na spomeniku pred soboškim gradom – »spominski knjigi« – ki je bil na pobudo prekmurskih akademikov postavljen ob 20. obletnici priključitve Prekmurja Kraljevini SHS in združitve prekmurskih Slovencev z matičnim narodom kot »trajen spomin vsem, ki so s svojo slovensko besedo budili in dvigali svoje rojake«.

Na okrogli mizi so sodelovali Metka Fujs, Attila Kovács, Uroš Lipušček in László Göncz.

Slavnostni govornik, predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU) Peter Štih, je med drugim izpostavil, da akademika Vratušo šteje »med tiste zelo redke blagoslovljence, ki niso samo doživeli več kot 100 let, ampak so čisto do konca živeli polno, delovno in duhovno sveži. Vratuša je preživel burno stoletje, zaznamovano z največjimi dosežki in nič manjšimi grozotami obenem. Bil je priča in akter v času, ki je najbolj odločilno zaznamoval našo slovensko skupnost. Kljub pestri življenjski poti je uspel ohranjati stik z univerzitetnim in znanstvenim okolje. Na SAZU je še pri stotih letih aktivno sodeloval v odboru za proučevanje narodnih manjšin, ki ga je sam ustanovil.«

Predstavitev znanstvene monografije Mi vsi živeti ščemo – Prekmurje 1919: okoliščine, dogajanje, posledice je bila prva uradna in javna predstavitev zbornika, ki je rezultat znanstvenega, mednarodnega in interdisciplinarnega simpozija. Ta je potekal leta 2019 ob stoletnici združitve Prekmurskega naroda z matičnim narodom in ga je pripravila Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Na njem je sodelovalo 21 referentov iz Slovenije, Madžarske, Hrvaške in Srbije, ki so vsestransko osvetlili takratne okoliščine in dogajanje na pariški mirovni konferenci. Zbornik, ki obsega skoraj 700 strani, dopolnjujeta še prispevka o razmerju med prekmurščino in slovenščino ter o Prekmurju v likovni umetnosti. O tem je na spominskem dnevu Šiftarjeve fundacije širše spregovoril akademik Milček Komelj.

Vsebinsko prvi del zbornika zajema prelomne dogodke okrog leta 1919, drugi pa nagovarja geografsko, etnično, jezikovno, manjšinsko, integracijsko, gospodarsko in kulturno problematiko Prekmurja v širšem časovnem okviru 20. stoletja. Takratno dogajanje so osvetlili tudi govorniki na okrogli mizi: Metka Fujs, Attila Kovács, Uroš Lipušček in László Göncz.

Slovesnost sta z izbranim programom obogatila Danijela Kuhar Kalamar in Tomi Bušinoski, vsebinsko bogato prireditev pa je povezoval Boštjan Rous.

Spominski dan je posvečen častnemu članu ustanove akademiku Antonu Vratuši, politiku, diplomatu, publicistu, borcu NOB in slavistu, rojenemu leta 1915 v Dolnjih Slavečih. Vratuša je umrl leta 2017 v Ljubljani, a Prekmurja pravzaprav nikoli ni zapustil oziroma je ostal z njim ves čas povezan, so večkrat poudarili na slovesnosti.

Marjan Šiftar
Foto Aleš Cipot

Brigita Pozvek Mataič - Sobočanka, stera žive v Dobrovniki

»Ne smeš gledati samo na drüge, liki tüdi na sebe in na svojo düšo«

Brigita Pozvek Mataič je gorrasla v Murski Soboti, zdaj pa že 50 lejt žive v Dobrovniki. »2. februara 1974 sva se z možom oženila in na té den sam v Dobrovniki tüdi službo dobila in se sé preselila. Morem pa prajti, ka sam po düši ške furt Sobočanka,« je prva v svojom dobrovniškom rami raztolmačila sogovornica in cujdala, ka je njena mladost bila trnok lejpa, vej pa je biu tau ške cajt, gda so se skor vsi Sobočanci poznali med sebov: »Deca, ges sam inači bila edinka, smo se te dosta drüžili, tak v varaškoj kaupanci, v parki ali pa gé na dvauri. Mi smo živeli v stanovanjskom bloki, steri je pauleg parka pa kinoja, gnešnjoga Gledališča Park, tak ka smo ta tüdi odili. Moja deteča leta so bila rejsan lepa.«

Brigita Pozvek Mataič je svoje mandale konec meseca januara na ogled postavila v Murski Soboti.

Njene mandale so že prava umetniška dela.

Brigita Pozvek Mataič je že v osnovni šauli tak brodila, ka de se šla šaulivat za medicinsko sestro: »Moja stara mati je bila betežna pa smo skrbeli za njau, tak ka sam že v šestom razredi osnovne šaule pravla, ka mo šla na srednjo medicinsko šaulo. In tak je te tüdi bilau. Z velkov volauv in rada sam se včila, rede sam tüdi dobre mela, tak ka mi je nej trbelo delati mature.« Po zgotovleni šauli je kak pripravnica prva delala v soboškom špitali na kirurgiji. Po tistom ka se je oženila (moža Štefana je spoznala na enom izleti, gda so šli z busom na Balaton), se je pokazala prilika, ka kak patronažna sestra (védőnő) začne delati na tereni. Pravi, ka je v začetki malo nevola bila ta, ka je šla med lüstvo, steroga je nej poznala pa ške vogrski gezik je nej znala: »Zdaj že razmejm, samo gučim pa ške furt nej, zatau ka smo doma v držini furt slovenski gučali. Z lidmi smo si vseeno vse pogučali, če je trbelo tüdi z rokami. Morem pa priznati, ka sam vseeno najrajši odila v Kobilje, gé v glavnom živejo Slovenci. Tau me je gordržalo. Tam so lidge malo ejkstra gé, trnok dobri so, sproščeni in iskreni pa rejsan so me lepau sprejeli.«

Mala Brigita na svojom prvom piciklini

Sledkar je te en cajt bila vodja patronaže v lendavskom zdravstvenom daumi, nazadnje pa je delala na območji törniške občine: »Leta 2000 sam sprejela en velki izziv in sam šla na svoje, vej pa mi je te ta občina dala koncesijo. Tau je velki teren, istina pa gé, ka je fejst vküper in nej daleč vkraj od nas, tak ka bi se leko tüdi s piciklinom ta vozila. 19 lejt sam tam delala kak patronažna sestra in sam pomagala betežnikom pa bi ške duže delala, samo ka mi je zdravdje začnilo nagajati in tak sam leta 2019 odišla v penzijo.«

Brigita Pozvek Mataič ma en zanimivi hobi. Ona redi mandale, takšne geometrijske vzorce, stere se ovak dosta nücajo v indijskij religijaj: »Mam dva vnüka, Jana in Luko. In gda sta ške maliva bila pa je moja čerka Darja mogla delat titi, smo jiva mogli, sploj starejšoga, steri je trnok rad riso, nekak zaposliti. Gda je biu tri lejta star, sva začnila s šestilom (körző) krauge risati in jih te farbati. Včasi je tau več vör trpelo. Sledkar sva te z mlajšim vnükon že takše nakejpane mandale, stere se dajo küpiti, farbala. Na konci sam te ugotovila, ka so tau nej samo risbe, liki tüdi neka düšo. Ali deš v naravo, kaj kejpaš, kakoli drügoga rediš, ka te veseli. Vej pa žitek tak brž dé mimo.«

Konec mejseca januara so bile té mandale razstavljene tüdi v Murski Soboti. Strokovno društvo medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Pomurja in Alma Mater Europaea – ECM (tau je en visokošolski izobraževalni center, steri delüvle tüdi v Murski Soboti) sta organizejrala prodajno razstavo slikarskih del Brigite Pozvek Mataič z dobrodelno nauto. Peneze, stere so vküpnabrali, so namenili potrebam članov Društva revmatikov Slovenije, podružnice Murska Sobota, steroga podporna članica je tüdi sama, vej pa je neka let delovala tüdi kak terapevtka revmatskih betežnikov: »Tau je bila moja prva razstava. Vesela sam, vej pa je prišlo več kak 100 lidi. Hvaležna sam gospodi Edvardi Jakšiči iz Alma Mater Europaea, mojomi dobromi pajdaši, steri me je napelo, ka napravimo tau razstavo.«

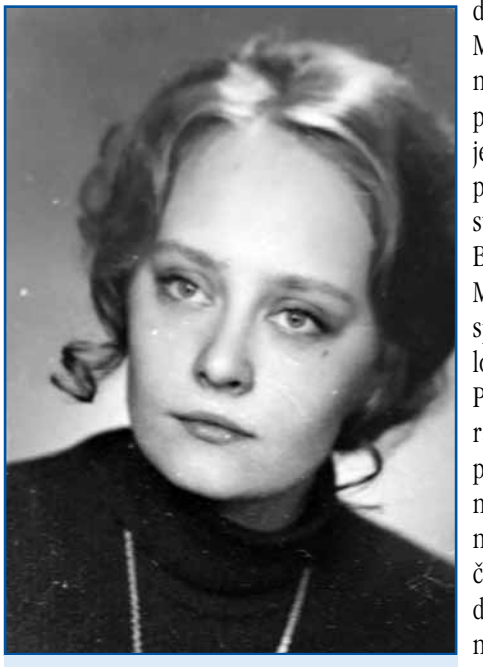

Brigita Pozvek Mataič

Brigita Pozvek Mataič se rada spravla tüdi z delom v gračenki. Pravi, ka ma rada rauže, dosta pa ji pri tom deli pomaga tüdi njeni mauž: »Že komaj čakam, ka pride sprtoletje, ka mo pa več cajta preživeli zvüna. Zdaj me sicer čaka operacija na hrbtenici, tak ka mo te mogla malo potrpeti, ali brž kak de se dalo, mo pa na svojom gračenki in med svojimi raužami.«

Silva Eöry
Kejpi osebni arhiv Brigite Pozvek Mataič

PREKMURJE

Počitnice

Preminauči keden so meli šaularge iz vzhodnoga tala Slovenije zimske počitnice.

Če so se mlajši steli veseliti na snegi, so mogli titi visiko v brege, pa ške tam je nej vsepovsedi biu sneg dober za skijanje.

Znamo, ka si vsi stariške ne morejo vzeti dopusta, dosta pa je tüdi takši, steri nemajo zadosta penez, ka bi svojo deco pelali na skijanje ali na potovanje v tople kraje na tihinsko. Tüdi v Prekmurji so zatau različne organizacije pripravile več aktivnosti, največ pa jih je bilau v Murski Soboti. Tü je Pomurski muzej pripravo tridnevno delavnico, na steroj so si šaularge na stalni razstavi med drügim pogledno-li cimprani ram in redli lesene rame s slamnato strejo, steri do slüžili za ftičje krmilnice. V Mladinskom kulturnom in informativnom klubi so pripravili počitniško delavnico fotografije, na steroj so se mladi, stari od 13. do 29. let, včili kak napraviti dober kejp. Zavod za kulturo, turizem in šport Murska Sobota pa je v Gledališče Park vsakši predpaudne med kednom pripravo oglede različnih filmov za mlade. V Galeriji Murska Sobota so meli likovno delavnico, stero je inspirejrala trenutna razstava lanskoletnih Prešernovih nagrajencov Nikolaja Beera in Hermana Gvardjančiča. Srednja poklicna in tehniška šola Murska Sobota pa je v sodelovanji s firmo Orka informatika organizejrala računalniški tabor za osnovnošolce 8. in 9. razredov.

Vsi mladi so sigurno nej mogli vöponücati tej prilik, vüpam pa, ka so nej samo sedeli doma in gledali v čedne telefone, liki so se tüdi kaj v živo drüžili s pajdaši. Mogauče pa je kakši zalübleni par šau na izlet, recimo v Čöpince, gé pri graničarskom muzeji po nauvom stoji Klopca lübezni. Té se v Sloveniji postavlajo na tisti mestaj, gé je lejpi razgled.

Silva Eöry

KAK SO SE INDA POSTILI, KAK SE LEKO MI POSTIMO?

Post drži 40 dni pred Vüzmom, gda se s tejm, ka se odpovemo mesej pa obžalüjemo svoje greje, pripravlamo na smrt in goristanenje Jezuša Kristuša. Tau je najbole sveti čas krščanjskoga leta.

Post drži 40 dni pred Vüzmom

Postni čas se začne s pepelično sredo in do Vüzeneka drži. Inda, gda smo eške mali mlajši bili, so eške bola sigurno nutdržali post, so nej geli mesau do Vüzeneka in v düši so se tö bola pripravlali. Moja prababica mi je dosta vse pravla, kak so uni v posti živeli, ka so geli. Tistoga ipa so nišo mesau, cverke, špejk nej geli. Maščobo (mast) so tü nej nücali, so küjali, pekli s tikvinim olinom ali zmaučeu (vaj) so nücali.

Ka so pa té geli v 40-dnevnom posti? Geli so dosta krumplinov, kapüsto, gra, djajca. Vsefelé mlejčne župe, škipke, segnjeno mlejko. Pekli so dinske in kukarčne šterce, žgonke so geli z mlejčno kavo. Vsigdar so meli doma med in marmelado. Vlejti so posüšili slive, jabolka. Iz toga so küjali kompot, sadno župo, nut so kloce (krhlje) djali v rajo testau, v reteše, kolače, vrtenke. Po petkaj so samo malo geli. Prababica je vsigdar pravla, ka na den samo enkrat se leko dobro nagejo, tau so nutdržali. Gda so eške pradedek živeli – ge sem nji njej poznala, so rano mrli – oni so v posti nej kadili, pipo so na 40 dni tádjali in alkohola so tö nej pili.

V posti niše veselice, plesa nej bilau, nej bilau slobodno v postnom časi plesati. V sigurnom (strogem) posti so čakali vstajenje Jezuša Kristuša, tak so delali pokoro (bűnbánat) pred Vüzmom.

Naša generacija več tak fejst ne drži posta. Vej pa steri delat odi ali šaularge, dijaki ne morejo tak biti, ka bi nej geli mesau. Na delovnom mesti in menzi vsigdar dobijo tašo gesti, ka ma mesau v sebi.

Na pepelično sredo in na veliki petek nutdržijo post.

Post je gé očiščenje telesa in düše. Krepi moč volje, moč vere, oslobaudi nauve energije. Pozitiven gé za tejlo in düšo. Gnesden bi tak leko prajli, ka post

Kaucina baba pa Sukičin Pejpi

je proces razstrupljanja (méregtelenítő folyamat), steri iz telesa odstrani toksine.

Pa bola zdravo gé, če gejmo več sadja, zelenjave in pigemo več tekočine. Velki asek gé za tejlo, bola zdravi ostanemo, dobimo vekšo moč volje. Leko ka par kil dojpistimo, ka smo vzimi gorvzeli. Po dugom posti de nam šunka tö bola dobro spadnila.

V postnom časi se leko na večféle formo postimo, nej samo tak, ka 40 dni ne gejmo mesa. Cerkev nam ponüja večfele postov, stere ležej nutdržimo.

Gnesden že geste post, da tanjamo ftrglivost, ka smo nej manjasti. (»kényelmi böjt«) Pri tom se moremo več gibati, pejški oditi delat. Malo prva gorstaniti, aj mamo eške cajt kratko molitev zmoliti. »Digitalni post« - probamo menje biti pred računalnikom, telefonom. Samo tašo iškemo, gledamo, ka nam trbej pri deli. Bola štemo knjige, Sveto pismo. Post ka se ne taužimo (»panaszkodási böjt«) pomejni, ka bola mo potrpleni gé, ne šanjalivamo se, ne smilimo se sami sebi pa se ne taužimo vsigdar. Post nakupovanja (»vásárlási böjt«) pomejni, ka ne küpim tašo, ka nam nej trbej, v nedelo nédemo v bauto. Post jezika (»a nyelv böjtje«) pomejni, ka lepau gučimo, ne nücamo grde reči, poslüšamo tisto, ka nam drugi gučijo pa več molimo.

Tau so moderni, specifični posti in predpisi. Če tau nutdržimo, zadobimo očiščenje tejla in düše pa tak čakamo vstajenje Jezuša Kristuša.

Margit Čuk

> *Približajte se Bogu*
> *in se vam bo približal.*
>
> *(Jak 4,8a)*

Hrana za telo in dušo

27. februarja 2024 je naša župnija napovedala duhovni večer pod naslovom Riba in kruh. Poleg razmišljanj in razprav v majhnih skupinah smo jedli tudi hrano, ki ustreza svetopisemskim mestom in okoliščinam.

Predavatelja Benedek Pongrácz in István Rátkai

Za duhovno in telesno prehrano sta skrbela župnika Benedek Pongrácz in István Rátkai.

Ob tem, ko smo se pogovarjali o tematiki daritve in delili misli z družbo za mizo, smo se iz minute v minuto bolj približevali Bogu. Petdeset nas je to doživelo tako rekoč soglasno: ob prijetni večerji smo se lahko okrepili ne le telesno, ampak tudi duševno. S pomočjo Svetega pisma smo iskali odgovore na naša vsakodnevna velika in majhna odrekanja. Skozi meditacijo smo poskušali razumeti božjo bližino in vlogo ne le v naših vsakdanjih bojih, ampak tudi sredi naših na videz največjih križev.

Živila, povezana z odlomki iz svetih spisov, so bila dobra podlaga za poglobitev tega, kar je bilo povedano v razmišljanjih skozi medsebojne izkušnje in njihovo izmenjavo.

Večer je bil velik božji dar, kjer so se lahko ljudje, ki jih je Bog povabil v skupnost, resnično približali drug drugemu in njemu.

Kot prvo jed smo ob poslušanju naukov Tobijeve knjige, ki se navezuje na območje današnje Sirije, pripravili sirsko muhamaro, to je krema iz pečenih paprik, z granatnim jabolkom, rukolo in jogurtovim kruhkom. Kasneje je Pavlovemu pismu Rimljanom sledil arancini, italijanske riževe kroglice.

Jedi so bile povezane s svetopisemskimi besedili.

Po prebrani evangeljski zgodbi o soli zemlje je sledila slana krema feta, ki je bila postrežena z lagano, to je z grškim sezamovim kruhom in solato iz ocvrtih jajčevcev. Zemljo v hrani je predstavljal mleti slad. Ko smo slišali Petrovo pismo – nanašajoč se na prvotno službo nadapostola – smo dobili na mizo ribe z maco (kruh brez kvasa) in solato. Ob koncu, ko smo razmišljali o naukih iz drugega pisma Korinčanom, je bil grški jogurt s torto iz citrusov in solata iz zelenega jabolka z limeto. Večer smo preživeli v dobrem, skupaj oblikovanem razpoloženju, v katerem sta se obogatila naše telo in duša ter povečala naša vera in naša pripadnost skupnosti.

Imre Bodorkós,
monoštrski župnik

»AJ GROM VDARI V TISTOGA, ŠTERI JE BOJNO VÖZBRODO«

Kak knjižni dar ste bralci naši novin za lanjski božič od Slovenske zveze dobili knige prekmurskoga pisatela Štefana Kardoša, v šteraj »Geza bači pripovejda«. Kak 26. tau knjižne zbirke Med Rabov in Mürov je avtor svojo delo zvün porabski Slovencov napiso za prekmurske (pa eške vse drüge) Slovence tö.

Zavolo toga so 29. februara té knige – v šteraj stric pisatela Geza Bačič pripovejda o sodački časaj svojoga staroga očo, očo, depa sebé tö – nutpokazali v murskosobočkoj knjižnici. Urednik Franci Just je tapravo, ka so vse knige v zbirki dale kvalitetno dvojezično štenjé lidam kauli Monoštra, Štefan Kardoš pa je ovado, ka je roman oprvim napiso v svojoj goričkoj križevskoj domanjoj rejči. Če rejsan pa je ta skor gnaka kak porabski gezik, je trbölo knige »malo prejkspisati« na senčarski guč, smo čüli od Dušana Mukiča.

Falate z nauvi knig sta v knjižnoj pa porabskoj rejči gorprešteli Vesna Radovanovič in Simona Cizar, »Geza bači« pa je v Soboti ranč tak pripovejdo in pripovejdo. Spoznali smo njegvi topeu humor, depa za veukoga humanista se je tö vöpokazo. Vej pa, če rejsan v tej knigaj največ o bitjaj, sodačijaj pa bojnaj tomači, sta za njega v žitki najvekšivi vrejdnosti lübezen pa držina. Tau pa tö cüjdeje, ka má prej tisti krü najbaukši žma, šteroga talamo z drügimi lidami.

Če želejte spoznati maudroga pripovejdnika in njegvoga vrloga zapisovalca, pridite 13. marciuša zadvečerka v varaški Slovenski dom. Vej pa vsi radi poslüšamo pripovejsti – vse od svoje zibele.

-dm-

Vesna Radovanovič šté z nauvi knig. Poslüšajo go (z lejve) pisatel Štefan Kardoš, pripovejdnik Geza Bačič in urednik Franci Just.

Najgir lüstvo je cejlak napunilo veuki prostor murskosobočke knjižnice za literarne večere.

ŽELEZNA ŽUPANIJA

Vsigdar je več

Že v Železni županiji se tö plodijo nutrije. Strokovnjaki pravijo, ka je tau fejst nevarno za naravo, zato ka vse rastline dolapodjejo pa ranč tak, če zaodijo, te ribe tö. Leko bi prajli, ka se redno pasejo, en den ena nutrija pulonja telko trave dolapodjej kak je ona žmetna, pa se ne šté tau tö nej, če je kaj zaščiteno ali nej. Nutrije v Južni Ameriki živejo, pri nas so invazivne tujerodne (nem honos) živali. Največja populacija v Magyarlaki žive, depa vidli so je že pri Somboteli tö. V sosedni županiji Győr-Moson-Sopron že skur v vsikšom potoki se najdejo, zavolo toga, ka se fejst plodijo, na leto dvakrat, edno paut deset, dvanajset mladičov majo.

Kak so sé k nam prišle iz Južne Amerike? Tak, ka človek je sé pripelo pa je začno ploditi zavolo njine bunde. Do leta 1923 so na Vogrskom letno 1,5 milijauna bund odali na evropski trg. Po osemdeseti lejtaj, gda je že nej bilau trga, so je tisti, steri so se z nutrijami spravlali, samo tak tapistili. Pri nas na Vogrskom so najprvin leta 2017 vidli nutrijo, od tistoga mau se fejst brž plodijo, najbola pri potokaj. Zavolo toga, ka se fejst plodijo pa dosta kvara delajo, pri nas je prepovedano nje doma držati. Nutrije so nej taše kak bobri, steri so samo vnoči aktivni, nutrije se cejli den giblejo, tau najbola tisti opazijo, steri ribe lovijo.

V Železni Županiji se že redno branijo proti nutrijam, vsefele skopce dolakladejo, s sterimi so že dosta nutrij polovili. Če je leko stavi, te ešče zdaj, sledkar, gda je že dosta bau, te de že kesnau.

Karči Holec

OD SLOVENIJE...

Stavka zdravnikov in zobozdravnikov

Stavka zdravnikov in zobozdravnikov, ki se je začela sredi januarja, še vedno poteka in nič ne kaže, da bo kmalu sklenjen dogovor med Fidesom (sindikatom zdravnikov in zobozdravnikov) in vlado. Medtem ko so direktorji javnih zdravstvenih ustanov pripravili načrte za organizacijo dela po 1. marcu, ko bodo zdravnikom, ki so se za to odločili, začeli veljati umiki soglasij za nadurno delo, je vlada na začetku minulega tedna sprejela prve ukrepe za ohranitev delovanja javnega zdravstvenega sistema. Na njihovi podlagi bodo lahko denimo direktorji javnih ustanov zdravnike razporedili v izmene. Zdravniški sindikat Fides sicer opozarja, da bo to le še poslabšalo dostopnost zdravstvenih storitev.

Podpis memoranduma za lažje zaposlovanje državljanov Filipinov

Eno najbolj kritičnih točk v zdravstvenem in socialnovarstvenem sistemu predstavlja kadrovska stiska. Domovi za ostarele ostajajo zaprti, ker ni zaposlenih, ki bi skrbeli za oskrbovance. Država se aktivno vključuje v iskanje tuje delovne sile. V Univerzitetnem kliničnem centru Ljubljana primanjkuje 163 zdravnikov oziroma toliko, kot jih dela v manjši bolnišnici. Zavod za zaposlovanje bo prek zaposlitvenih dogodkov iskal zdravnike v Bolgariji, minuli teden so bili v Črni gori, kjer je bilo med drugim veliko zanimanja kadrov s področja zdravstva in socialne oskrbe za delo v Sloveniji. Ko bodo urejene formalnosti, pa je v socialni negi pričakovati zaposlovanje državljanov s Filipinov. Podpis memoranduma med Slovenijo in Filipini o sodelovanju na področju dela je predviden za začetek aprila, a preteklo bo vsaj še leto dni, da bodo filipinski delavci postali del slovenskega trga dela. Zaposlovali naj bi se v socialnem varstvu.

Ana Pavlova – ena največjih balerin vseh časov

Njen ples so zaznamovali poetičnost in gracioznost, mehkost in intenzivna čustvena doživetja. Pred 143 leti, 12. februarja 1881, se je rodila ruska baletna plesalka Ana Pavlovna Pavlova, izjemna osebnost klasičnega baleta 20. stoletja.

Rodila se je v Sankt Peterburgu z imenom Ana Matvejevna Pavlova. O zgodnjem delu njenega življenja ni veliko znanega, gotovo je le to, da se je njena mati, perica, poročila z rezervnim vojaškim častnikom Matvejem Pavlovom, ki je umrl, ko je bila deklica stara dve leti. Vendar pa biološki oče verjetno ni bil on, ampak bogat judovski poslovnež. Bila je stara osem let, ko jo je mama peljala v Marijinsko gledališče v Sankt Peterburgu na ogled baleta Trnuljčica. Deklica je bila nad nastopom tako navdušena, da je z iskrivimi očmi izjavila: »Nekega dne bom plesala glavno vlogo.«

A v baletno šolo so jo sprejeli šele drugič, saj so učitelji kašljajočo, bolehno, slabokrvno deklico z ukrivljenim hrbtom sprva ocenili kot slabotno. Ko je začela šolo, so se ji vrstniki posmehovali zaradi slabe drže, vendar so jo učitelji sprejeli. Že tedaj so njene manjše tehnične pomanjkljivosti nadomestili očarljiv nastop, izredna muzikalnost ter ekspresivna drža glave in telesa. Po diplomi je spomladi 1899 dobila pogodbo v Marijinskem gledališču in debitirala v baletu The Badly Guarded Girl. Takrat je bilo njeno ime prvič natisnjeno kot Ana Pavlovna Pavlova, leta 1905 pa je postala primabalerina.

Leta 1907 je z majhno skupino pod vodstvom plesalca-koreografa Mihaila Fokina prvič nastopila v Moskvi in se istega leta odpravila na evropsko turnejo. Dve leti kasneje je Sergej Pavlovič Djagilev, mecen ruske umetnosti, povabil Fokina v Pariz in ruski balet je osvojil francosko javnost. Vaclav Nižinski in Pavlova sta bila tudi člana skupine, ime baletke se je od takrat

Ana Pavlova se je rodila 12. februarja 1881.

povezalo z »umirajočim labodom«. (Najpopularnejši plesni solo vseh časov je zanj leta 1905 koreografiral Fokin na glasbo Saint-Saënsa. Legenda pravi, da je skladatelj rekel, da je

Ana Pavlova je najbolj zaslovela po svojem nastopu v baletu Umirajoči labod, ki ga je izvedla približno 4000-krat.

razumel, kako lepo glasbo je napisal, šele takrat, ko je videl Pavlovo v vlogi laboda.)

Pavlova ni postala stalna članica Ruskega baleta, leta 1910 je ustanovila samostojno skupino svojih učencev. Istega leta je debitirala na odru newyorškega Metropolitana v plesni predstavi Léa Delibesa Coppélia. Leta 1911 je z Giselle osvojila London, nato pa še zadnjič nastopila z Ruskim baletom Djagileva. Leta 1913 je zapustila Rusijo in si za stalno prebivališče izbrala angleško prestolnico. Ko ni bil na turneji, je živela tam s svojimi eksotičnimi živalmi in pticami. O njenem zasebnem življenju je malo znanega. Dom v Hampsteadu si je delila s francoskim menedžerjem Victorjem Dandréjem, ki ga je spoznala pred prelomom stoletja. Dandré je svojo umetniško kariero podpiral na vse načine: zgradil je sobo za vaje za skupino in organiziral gostovanja. Leta 1920 je balerina polnila naslovnice, ko je v Parizu ustanovila dom za sirote ruskih beguncev. V svoji karieri je navdušila ves svet, obiskala Južno Ameriko, Mehiko, Daljni vzhod, Indijo, Egipt in leta 1927 tudi Budimpešto.

Plesala je pred ruskim carjem Nikolajem II., Francem Jožefom, nemškim cesarjem Viljemom II., britanskim kraljem Edvardom VII. Kot so o njej zapisali, ni plesala s telesom, temveč z dušo.

V Angliji se je nazadnje pojavila leta 1930 kot Giselle. Svojo edino koreografijo je ustvarila leta 1918 z naslovom Jesenska pisma.

Leta 1924 so o njej v Hollywoodu posneli film z naslovom Nesmrtni labod, na Nizozemskem so po njem poimenovali tulipan, v Avstraliji pa sladico (čeprav si to slavo lastijo tudi Novozelandci).

Januarja 1931 je imel vlak, s katerim je potovala iz Cannesa v Pariz, nesrečo. Čeprav balerina ni bila poškodovana, se je prehladila in zbolela za pljučnico v neogrevanem vagonu, ki je obstal za več ur. Umrla je 23. januarja 1931, nekaj dni pred svojim petdesetim rojstnim dnem. Njen pepel so položili na pokopališče Golders Green blizu njenega doma v Londonu.

nvn

foto Pinterest

IZ NAŠE KÜNJE:
SOČNE ČOKOLADNE POGAČE Z DJABOKAMI

Sam ena izmed tistih, šteri večino receptov z interneta pobere. V Sloveniji mamo dosta dobrih strani z receptami, med njimi je tüdi fejst popularna Okusno.si.

Današnji recept mi je prileto pred oči gnes zazranka pa sam si misla, zakoj pa ne bi cuj k picekovomi paprikaši pa rejzancam pripravila za obed še sladico.

Tak mo pravla – najrajši mam tiste sladice, štere vküper zmejšam na rokau v enom piskri. In takši je te recept. Vse iz enoga piskra, edino še eno posaudo nücate, ka raztopite čokolado.

Za te enostavne pogače te nücali:

- 200 g pšeničnoga grisa (búzadara)
- 20 g kakava v praji
- 100 g cukra
- 1 pecilni prašek
- 1 žličko cimeta

- 125 ml mlejka
- 125 ml olja
- 2 djajci
- 1 vanili cuker
- 5 djabok

Za preliv:

- 200 g črne čokolade za küjati
- 100 g putra (žmaučau)

Vse sestavine za testau zmejšate, na konci date cuj še naribana djaboka pa maso vlejete v masen plej. Ges sam se odlaučila, ka sam napravila kuglof, v recepti pa piše, ka nücate plej v velikosti 20 x 30 centimetrov.

Pečete na 180 stopinjaj približno 40 minut.

Še toplo prelijete s prelivom, šteroga napravite iz čokolade pa putra. Pistite, ka se ohladi, lejko ga pred rejzanjom date še za kakšo vöro v hladilnik.

Pogače so okusne, nej preveč sladke, pa sočne, prava poslastica za kakši nedelski obisk.

Pa dober tek iz naše v vašo künjo!

Simona Rituper

ZVEZA.HU
ZVEZA SLOVENCEV NA MADŽARSKEM
MAGYARORSZÁGI SZLOVÉNEK SZÖVETSÉGE

Pod Srebrnim brejgom ...

... se od toga guči, ka podje bi se znauva mogli v uniforme nutzravnati. Ja, bojne v Evropi pa na njenom pragi so tau naprej prinesle. Vse vküper aj bi tak vögledalo, kak je indasvejta bilau, gda so mladi možakarge mogli sodačijo slüžiti. Depa, takše se ne more samo prejk nauči zgoditi. Slovenija je že davnik prajla, ka samo profesionalci leko kak sodacke v slüžbo ojdijo, drugo njoj nej trbej. Minister Marjan Šarec je prejk Trumpa, steri bi aj znauva prezident Merke grato, malo po glavej daubo. Prej stere države svoji 2 procenta nut v NATO ne plačajo, leko rusoški fligeri više nje pa po njij bisnejo. Tak Trump obečava, Šarec pa bi že znauva pojbe na slüženje v uniformaj nutzvau. Problem pa nej mali, Slovenija zagnauk za tau pejnez nema. Nej samo pejnez, vsega tistoga, ka za takše trbej tö nej. Indašnje zidine kasarn so že davnik dojpodrejte, na nauvo je trbej zozidati, nut v nji pa vse tisto naprajti, ka tau za seuv prinese. S tejm aj bi ta 2 procenta nekak zakrpali, ka po tejm Trump (če prezident grata), nede na Slovenijo rusoško soldatesko napelavo. Kak je povedo, sto svoji 2 % nut v NATO nede dau, mi za njega skrb nemo meli. Vredi, depa, té možakar, steri ške, zvün Putina, svejt kaulak obrnauti, eške nej znauva prezident grato. Stra pa že takšen gé, kak bi se tau že zgodilo. Škemo prajti, minister Šarec že takši stra ma. Že prejk 20 lejt v Sloveniji nej mujs vojske slüžiti. Se tau leko vcejlak ovak obr-

Nazadnje so skrak Nove Gorice v zemlej tau 250 kil žmetno bombo najšli. Engleški eroplan jo je dojspüsto pa neje eksplodejrala. Po informacijaj na leto prejk 3000 kil takši bomb pa granat se najde, stere so nej »paučile«.

ne? Pozvani pravijo, ka žmetno bi se takše zgodilo. Tö zatoga volo, ka nin 40 % pojbov bi škelo civilno slüžiti. Nedo uniforme nosili, nedo maršejari, nej pükše nosili pa strejlali tö nej.

Nauve pa stare bojne se skur vsikši den na slovenskoj zemlej srečajo. Prva velka bojna se je že davnik zgotovila. Primorska je krajina, v steroj se je na fronti skrak reke Soče »masarilo«. Skur vsikši den vö iz zemle kaj »nauvoga« pogledne, ka je inda lidi vmardjalo.

Ta fronta skrak Soče, na steroj je skur pau milijauna sodakov preminaulo pa kaulak 100 000 civilistov, že je davnika nazaj tiüma ostanola. Ta najbola nauva bojna že se dvaj leti bije, kraja se njoj ne vidi. Depa, tö gda se bojna zgotovi, una eške itak v glavej, düšaj pa srcaj lidi ostane. Gda že vsi tisti preminejo, zemla skrak Nove Gorice tadale pripovejda, kakšo velko norost leko človek vönajde. Vekše od bojne na taum svejti nega.

Mer na Zemli za najvekšo vrejdnost vala. Depa, kak bi človek tau nej vedo poštüvati ali pa tau poštüvati neške. Bojna za bojno se godi, ena drugo narodi. V svejti utopije aj bi toga nej bilau. Človek pa njegvo živlenje najvekšo vrejdnost morata meti. Naš Srebrni brejg si zatoga volo trno rad spejva nauto Zakoj naš svejt sploj sodake ma? Ja, tak si v nauči punoga mejseca spejva. Depa, na tau normalno pitanje njemi niške nika normalnoga ne more nazaj prajti. Minister Šarec tö nej.

Miki Roš

... DO MADŽARSKE

Novi predsednik države

Madžarski parlament je prejšnji teden na predlog vladne stranke FIDESZ s 134 glasovi izvolil novega predsednika države Tamása Sulyoka. Predčasna zamenjava na predsedniškem stolu je nastala zaradi odstopa prejšnje predsednice Katalin Novák, ki jo je odnesel škandal, povezan s pedofilijo. Predsednica je namreč aprila lani ob obisku papeža Frančiška pomilostila več ljudi, med njimi tudi osebo, ki je krila pedofilna dejanja svojega nadrejenega v mladinskem domu in ki jo je sodišče zaradi tega obsodilo na zaporno kazen. Predsednica Novákova je odstopila 11. februarja, njen odstop je parlament prejšnji teden potrdil, hkrati je izvolil novega predsednika, ustavnega sodnika in dosedanjega predsednika ustavnega sodišča. Premier Viktor Orbán ga je opisal kot človeka z veliko izkušnjami, zavidanja vrednim znanjem in nesporno avtoriteto. »Menim, da naša država potrebuje takega predsednika,« je povedal Orbán v parlamentu pred glasovanjem.

Bo kitajski predsednik prišel na Madžarsko?

Vlada uradno sicer še ni potrdila, toda neuradni viri vse bolj trdijo, da bo kitajski predsednik Ši Džinping letos obiskal Madžarsko. To potrjuje tudi dejstvo, da je pred kratkim obiskal Budimpešto kitajski minister za javno varnost, ki naj bi pripravljal obisk svojega predsednika. V to smer kaže tudi izjava srbskega predsednika Aleksandra Vučića, da bo kitajski predsednik to leto obiskal Srbijo. Obisk bi lahko bil povezan s 75. obletnico vzpostavitve diplomatskih stikov med Madžarsko in Kitajsko. Ši Džinping je kot podpredsednik Ljudske republike Kitajske leta 2009 že obiskal Madžarsko, toda kot predsednik še ni bil pri nas, kljub temu da je leta 2016 obiskal Češko, Poljsko in Srbijo. Direktor Centra za evroazijske države pravi, da predsedovanje Madžarske EU v letu 2024 lahko da nov zagon madžarsko-kitajskim stikom.

GNAUK SE SEGREJVAJO

Prvin je tak bilau, ka februara, depa če je taša zima bila, lüstvo je že januara začnilo v gauštjo odti drva sejkat. Te čas je biu najbaukši za tau delo, nej bilau vrauče, drejvge še nej gnalo, časa tö bilau, zato, ka zvünašnjo delo se je samo marciuša začnilo. Depa kakkoli rano so zgotauvili, drva so samo sledkar, sprtolejt domau vozili, gda je paut že goraposenila, zato, ka so skrb meli na paut. Vse so lopau, mirno delali, te čas je biu za tau.

Pišta Kovač na svojom lüblenom traktori Štayer

Pišta Kovač, po iži Sabatin iz Traušče, se dobro spominja na té čas, zato, ka z očom sta dosta delala v gauštja, nej samo za svoj tau, drügim sta tö podirala pa vöspravlala lejs.

- Gda sem pri Sabatini odo, že na stumbi je denila grbanjova župa. Zato, ka ranč te, gda so obed meli, je name vrag tam noso. Še tau bila sreča, ka so že zgotauvili, tak smo te leko pripovejdali. Pišta v gauštja ste že zgotauvili, drva ste že domau zvozili, sem pito gazdo.

»Nej sem še odo, potejm mo še podiro pa domau vozo. Nišo silo nejmam, mena zdaj že dosta drv nej trbej, zato ka zvekšoga bola samo s plinom pa s klimov nalagamo. Če bi letos nikanej vsejko, še tak za več lejt mam doma drva. Prvin sem dja z očom sploj dosta odo v gauštjo, nej samo za svoj tau, drügim smo tö podirali pa vövozili. Dobro vejm, ka iz Bereke sem Djürvinoma Djanoša gnauk hrastje vövlačo z malo Dutrov, tašoga reda, gda je snejg do kolen visiki biu. Zavolo toga vse hrastje smo po falataj štrafali. Dja sem Dutro vejn sedem, osem lejt emo, nej samo v vesi, v Andovci, v Števanovci pa še v Sakalovci smo podirali pa lejs vöspravlali z očom. Tistoga reda so lejs fejst iskali, najbola borovoga, zato, ka nej bilau, nej si mogo tjöjpiti tesenoga lesa. Prišli so iz cejloga rosaga, še z Alfölda, depa te je vrejdno bilau sekati, zato ka sploj lejpa pejnaze so plačali za kubik lesa.«

- Vi ste vövozili pa podirali tö?

»Delali smo vse, najprvin smo podrli, sledkar smo pa vözvozili k poštiji, gde so leko naklali pa odpelali. Gnauk sem taši djelejnšček paudro, ka je pet pa pau kubikov emo, dober bi biu na borovom gostüvanji. Gda smo ga gora na kaula kobacnili, tak velki je biu, ka samo en plojek emo mesto. Tistoga ipa telko dela sva mela z očom, ka sva nej zandolejla, sir je nekak prišo pa naja proso, aj ma podiramo pa vözvozimo. Tašoga reda so prinesli papir, gde je dola bilau napisano, kelko falatov pa kakšno mero mora meti lejs. Tau je tö nej bilau leko delo, zato ka si vsikši baur mogo pogledniti, steri ka da vö. K tauma si mogo oči meti pa vedeti, gde ga trbej vrezati, aj nede krivi, aj ne odleti vö žaga iz lesa, gda ga žagajo. Dostakrat je tjüpac oči plačo pa te on taneso pejnaze. Bilau tašo tö, ka edna ženska nej vejdla dolaprešteti pejnaze, liki tak na sto je vöprestrejla pa te pravla oči, ka vredi, dobro je.«

Njegvi stariške, z očom je dosta ojdo v gauško podirat.

-Kak ste z očom vivadva kusti lejs naklajala?

»Če je fejst kusti lejs bejo, te sem lanc (verigo) gora na baur zasüko pa s traktorom sem ga gorpotegno, kobaco na unterlahi na prikaulico. Menše smo vse z rokauv gorakobacali, tau si vse z žlakom mogo delati pa te je šlau, ovak si se samo mantrau. V gauštja delati je nevarno bilau, kak podiranje tak naklajanje. Prvin so borovi lejs löjpali pa tak so plojeke v Varaš vozili. Gnauk sta moj oča pa boter Döjini taše plojeke naklajala, kak sta lejs kobacala, gnauk se je nazaj dolapočujsno pa oči nogau strau. Tau je ranč te bilau, gda je žetva bila, skur dva mejseca je v posteli ležo, še sreča, ka iz Andovec Zetjin svak je prejšo pa žetvo nam naredo.«

- Kakšno motorno žago ste meli?

»Najprva moja žaga je rusička bila, tak se je zvala, ka Družba, žmetna bila kak vrag pa nikanej na žlak bejla. Sledkar sem emo edno kontra Stihl, tista je že baukša bila, depa še itak žmetna, več kak 14 kil vagala. Sledkar sem že Husqvarne pa menše Stihl žage emo, s tejmi je že dosta bola naletja leko delo.«

- Dutre so dobri traktordje bili, zato ka vse štiri kole so vlekle, depa v gauštja ravnati je fejst žmetno bilau. Drügo bajo so še tau mele, ka v zimi, gda je mrzlo bilau, težko so se vožigale.

»Gda je mrzlo bilau, te sem dja z Dutrov više nas, gora na velki brejg stano. Prvin kak bi go začno vožigati, zračni filter sem dolavzejo pa ta sem te edno malo škatülo obeso, gde je nafta bila. Tau nafto sem vužgo, Dutro sem pa püsto, aj leti dola z brga, gda se je že redno zavrtela, te sem go v štrto brzino djau, pa tak nagnauk začnila pufkati. Zato se je tak naletja vožgala, ka tisti vrauči plamen, kak je nafta gorejla, z lutom vred je motor v sebe potegno.«

Stara rusička žaga Družba

- Zdaj kakšni traktor mate?

»Gda smo Dutro odali, te je oča najprvin en MTZ tjöjpo, depa mena se je tisti nej vido, s tistim je bola že samo šogor odo. Dja zdaj že 15 lejt eden Štayer 190 traktor mam, tau so fejst dobri mašini. Če nazaj domau na Verico dem po drva, s pet litrom nafte se obrnem.«

- Zdaj še itak dosta delate v gauštje?

»Zdaj že nej, že za svoj tau nej, drügoma pa že tak ne odim. Depa vejš ka, zdaj z drvami delati je že nej tak žmetno kak je prvin bilau. Človek v gauštja lejs na male panjé zožaga, naletja nakladeš, doma je pa z mašinom lopau razkalaš. Zdaj je že nej tak, kak so prvin prajli, ka tisti, steri z drvami nalaga, tisti se dvakrat segrejva z njimi. Zdaj gda že vse z mašini se dela, zdaj trno švicati že nej trbej.«

Karči Holec

Od inda v gnešnji čas

PRIPOVEJSTI O SLOVENSKI KRAJINAJ

Beneška Slovenija v Italiji vnauge svoje lepote ma. Od toga njiva naute pripovejdajo, na filmaj se tau leko vidi. V zadnji lejtaj je eden najbaukši pa lepši filmov od Benečije biu napravleni. Režiser Gregor Božič ga je naredo, Zgodbe iz kostanjevih gozdov njemi je naslov dau. Te Pripovejsti iz kostanjevi lejsov med drugim globko nut v tau pogledneo, kak so zavolo ekonomske stejske lidge od dauma šli.

Telko kostanov kak v Beneški Sloveniji nindri indi se ne more najti. V bole stari časaj so ranč kostani lidam dober slüž leko prinesli. Vse tagor do Beča so je vozili, eške na stoli cesara so se najšli. Pomalek se je tau vöminilo, nauve pa nauve poštije pa železnica tö so krajino vöokraužile. Lidge so na velke doj z domanje zemle šli.

svojo rejč pa kulturo gordržijo. Poznano pa je, ka Merka je v Benečijo tö prišla. Tak se znauva s filmom srečamo. Velki pisatel Ernest Hemingway se je med prvo velko bojno v krajini držo. Vejmo, kakša velka tragedija se pri Soči (Isonzó) pa kaulak nje godila. Od toga je Hemingway svoj trno poznani roman napiso, Zbogom orožje (Búcsú a fegyverektől). Leta 1957 je po toj knjigi eške film biu napravleni. Velki John Huston ga je režejro. Prvi 20 minutov filma se v Pušji vasi godi.

Stare dupliške stejne eške gnesden stodjijo. Zar za njimi se zvonik farne cerkve vidi. Te stejne nam od toga pripovejdajo, ka Pušja vas je kaulak leta 1200 že za velki bautoški center valala. Skauzi njau so velke karavane na konjaj pa kaulaj doj do maurdja vozile pa tam svoje blago odavale. Nin po leti 1500 ves na robej ostane, enja valati za takšen krepek center.

Zgodovina Pušje vasi daleč nazaj sega. Kelko nam je poznano, v dukumentaj oprvin leta 923 od nje piše. Gvüšno, ka v stari pergamentaj nemo slovenskoga imena najšli. Imena, steroga so svojoj vesi domanji lidge dali. Kak Avenzone jo oprvin najdemo. V tiste stare dokumente pa je zavolo svoje cerkve svetoga Andreja apostola nutprišla. Kak je cerkev v tistom časi vögledala, se ne vej. Gnešnja je svoje fundamente malo po leti 1300 dobila. Že prva pa so kaulak vesi velke stejne naprajli, stere aj bi ves od neprijatelov obranile.

Pušja vas zaprav varaš gé. Takši status je že davnik nazaj dobila. Od toga nam regule pripovejdajo, stere so jo iz vesi »gor v varaš zdignole«. S tejm je pomalek farna cerkev katedrala gratala. Püšpek je v Pušjo vas prišo. Gnes v vesi znauva samo prausni dühovnik mešo drži. Zavolo zemle, na steroj cerkev stodji, leko eške gnesden stare, trno stare varašance srečamo. Eni so kaulak 800 lejt stari gé. Od mumij pripovejdamo. Kak povedano, zavolo zemle pa vsega drugoga nut v njoj, so tejla skur cejla ostanola.

Kak se leko iz napisanoga vidi, Pušja vas kak eden inkubator zgodovine vögleda. V njoj se telko vsega od indasvejta leko najde, kak se tau na rejci leko vidi. Tau domanji lidge na velko poštüjejo. Tam živeči Slovenci se radi s tistim vöpokažejo, ka pripauvajo. Dva takšiva velkiva svetka majo: dnevi tikvi pa dnevi sivke, stera je v svejti kak lavanda (levendula) poznana.

Teva dva svetka je velka nesreča za duga lejta dojstavila. Leta 1976 je krajina center potresa bila. Zemla se je na velke trausila, skur cejla Pušja vas se je vküper zrüšila.

Pušja vas se je za eden mejsec v Hollywood vöminila. Gvüšno, ka v vesi je nej malo dolarov ostanolo. Depa, karavana filmarov pride pa odide. Gnes samo eške spomin na tau žive. Gnes, gda Pušja vas na velko od turističnoga pejneza žive.

V kripti kapejle svetoga Mihaela skrak cintora so 42 mumiji najšli. Kak povejdano, zavolo zemle so tejla takšna ostanola, človek je pri tejm nej roke kcuj emo. Legenda pripovejda, ka po krajini je Napoleon ojdo. Gda je tau čüdo vido, je vözglaso, ka un šké v Pušji vasi biti pokopani. S tem bi njegvo tejlo nej sprnelo. Pravijo, ka tau samo kak legenda žive. Zvün njegvi sodakov aj bi on nigdar nej po krajini ojdo. Depa legenda eške itak žive.

Na fotografiji se lepau leko vidi stara ves ali varaš, kaulak steroga stejne stodjijo. Vse tau se je tistoga nesrečnoga leta 1976 vküperzrüšilo. Od cerkve, ramov pa stari stejn so samo küpi kamenja ostanoli. Cejlo ves so kamen po kamen nazaj vküpersklali, ka gnes znauva tak vögleda, kak je tau prva bilau.

Cerkev so kuman leta 1990 do ojdili. Zemla se je dvakrat na velke strausila, oprvin mejseca maja, po tejm eške septembra. Potres je takšo mauč emo, ka se je vse do Švajca, Madžarske pa ta gor do Polske čütilo, kak se zemla trausila. Prejk 200 000 lüdi je brezi streje više glave ostanilo, kaulak 1000 je mrtvi bilau. V Sloveniji je v eni talaj tö do velkoga kvara prišlo. Kak povejdano, lidge so se za trdoživе pokazali. Svojo Pušjo vas so si nazaj gorpostavili. V šali vejo prajti, ka so jo kak Lego kocke nazaj vküpersklali. Kak bi se nekak »špilo«, ranč ena mumija je nej poškrabana bila. Tisti »nekak« je nebesko skrb na nji emo.

Miki Roš

GNAKE DUŽNOSTI – GNAKE PRAVICE?

Če poglednemo v (ranč nej tak fejst) indašnje čase, vidimo, ka so ženske dugo nej mele gnake pravice kak moški, nej so bile gnako vrejdne. In če rejsan je pri nas v Evropi situacija zdaj dosta baukša kak v ništerni afriški pa ažijski rosagaj, je do toga pelala trnova paut. Ne smejmo pa zatok pozabiti, ka se zavolo emancipacije pri nas gnesneden od žensek čaka, aj zvün toga, ka odijo v službo, eške itak skrb majo na mlajše pa gospodinjstvo. Po štatistiki zdaj edna ženska na Vogrskom doma palajfi 2,6-krat telko dela kak eden moški.

8. marciuša v kauli stau rosagaj svetimo mednarodni dan žena (nemzetközi nőnap), gda se spominamo na tau, ka so ženske zadobile (skor) gnake ekonomske, politične in socialne pravice kak moški. Spominamo se, ka bi se brezi žensek inda svejta nika nej vrnau tak zgaudilo, vej so pa dosta vsega včinile in dosegnile.

Nemška borka za gnake ženske pravice Clara Zetkin (1857–1933): »Moremo najti paut do množice vöponücani žensek, pa če so léki ali žmetni zgodovinski cajti.«

Ženske so na oder politične zgodovine najvekši stopaj naredile, gda je leta 1908 na poštije New Yorka vöodišlo petnajset gezero sabolic, štere so terdjale, aj njini delaven cajt kračiši baude, dobijo višiše plače in volilno pravico (választójog). Edno leto kisnej so kak prvi merkanarski, nacionalni dan žena dolaučili slejdnjo nedelo v februari.

Leta 1910 so v danskoj Kopenhagi držali II. Mednarodno konferenco socialistični žensek, s kauli stau navzaučimi iz 17 rosagov sveta. Nemška feministka in socialistka Clara Zetkin je tam dala idejo, ka bi mogo ženski den mednaroden gratati, za datum pa so se eške nej odlaučili. Že v prišešnjom leti so svetek držali v Avstriji, Švajci, na Nemškom in Danskom, depa eške v slovenskom varaši Trbovlje tö. Tistoga ipa je z ženskami vküper maršeralo dosta moškov, šteri so ranč tak steli, ka bi ženske volilno pravico mele.

Končno so zatok odebrali 8. marciuš, ka so batrivne ženske v rusoškom Petrogradi vrnau 23. februara 1917 eden veuki protest prauti bojni, za »krü in mér« držale. Štiri dni kisnej – nej samo zavolo toga – je car Mikloš II. dojpravo, nauva vlada pa je ženskam dala volilno pravico. (Če nika ne štima pri datumi, je tau zatok, ka so na Rusoškom tistoga reda eške julijanski kalendar nücali. V našom gregorijanskom kalendari pa spadne den toga protesta djenau na 13 dni kisnej – 8. marciuš.) Eške nika drügoga se je na te datum zgaudilo: 8. marciuša 1857 je v New Yorki za baukšo plačo protesteralo več deset gezero tekstilni delavk.

Na Slovenskom so se ženske ranč tak borile za gnake pravice: že leta 1897 so začnile vödavati novine »Slovenka«, edno leto po tistom pa so že stvauile svojo prvo žensko drüštvo. Leta 1906 je na univerzi v Graci – kak prva Slovenka – Marija Urbas doktorérala iz filozofije. Po prvoj svetovnoj bojni so se vse tri veuke partije (liberalna, katoličanjska in socialdemokratska) borile za žensko volilno pravico, štero so končno vpelali majuša 1920. Že edno leto kisnej je vlada v Belgradi vkrajvzela tau pravico, štero so eške samo po drügoj bojni, leta 1945 povrnauli. (En par zanimivi letnic: ženske so svoj glas leko oprvim dojdale leta 1906 na Finskom, 1917 na Rusoškom, 1918 v Avstriji, 1919 na Nemškom in na Vogrskom, 1944 na Francuskom, 1945 na Taljanskom, 1958 v Belgiji, 1971 v Švajci, 1976 na Portugalskom in eške samo 1984 v Liechtensteini.)

Na Vogrskom so dan žena oprvim svetili leta 1913, gda je Državna ženska organizacija talala svoje brošure. Edno leto kisnej so svetek držali že po cejlom rosagi. Po drügoj svetovnoj bojni, v Rákosina cajtaj so sigurno naprejspisali, ka more vsakši svetiti dan žena, šteroga so od 1948 (po sovjetskoj minti) držali 8. marciuša. Gda je na Vogrskom spadno komunizem, je ženski den tö zgübo svojo socialistično naturo. OZN (ENSZ) je Mednarodni dan žena za uradnoga vözglaso leta 1975.

V Meriki so že leta 1963 vpelali zakon, ka morejo ženske gnako plačo dobiti kak moški. Tau se je pa eške do gnes nej posrečilo: za gnako delo dobi en Merkanar 1 dolar, edna Merkanarka pa 78 centov. V Evropskoj uniji je edna direktiva leta 1975 dojzapovödala, ka bi se ženskam ovak plačüvalo. Na Vogrskom gnes edna ženska z gnakimi šaulami, gnakim znanjom pa v gnakoj službi dobi 8 procentov menjšo plačo, edna mati s trejmi detetami pa služi že 25 procentov menje.

Slovenke so splošno volilno pravico dobile po drügoj svetovnoj bojni, so pa tistoga ipa svoj glas leko dojdale samo na eno partijo. (Na kejpi je plakat za jugoslovanske volitve v leti 1950.)

Leta 2022 se je Evropski parlament po deset lejtaj anglanja odlaučo, ka more biti v direktorski pozicijaj vsej državni firm do juliuša 2026 najmenje 40 procentov žensek. Dosta lüstva se je tistoga ipa žaurdjalo, ka je tau prej nutmešavanje od vrkaj, vej bi se pa mogli prejdnji odeberati po flajsnosti pa znanji. Evropski političari pa pravijo, ka škéjo stvauriti gnake šanse. Mednarodni olimpijski komite (NOB) je vödau štatistiko, ka je bila prej zimska olimpija v Pekingi leta 2022 najbole pravična, vej je pa bilau med športniki 45 procentov žensek. V Meriki pa so dosegnili, ka dobijo vsi fotbaleri gnako plačo, vseedno, če so moški ali ženske.

»Če bi radi, ka vam nika raztomačijo, prosite moškoga. Če bi radi, ka bi bilau nika narejeno, prosite žensko,« je gnauk pravla britanska ministrska predsednica Margaret Thatcher. Ne vejm, če mi, moški vrnau tak brodimo, edno pa je gvüšno: mi tö mamo svoj den. Ranč nej ednoga, liki dva: 10. marciuša svetimo den štirideset krščanjski mantrnikov, šteroga ništerni (malo za hejc) za den moškov držijo. Drügi den je 19. november, šteroga so oprvim svetili na mali karibski otokaj (szigetek) Trinidad in Tobago leta 1999. Té dén je zatok, ka bi se spominali na žmečave, štere v žitki pred pojbami in moškami stogijo, pa ka bi bole skrb meli na njino zdravdje.

Svejt pa je najbole nepravičen do Zoltánov na Vogrskom. Vej pa če rejsan majo imena den 8. marciuša, dobro vejo, ka so tisti den nej uni glavni. Za en falat vekšo srečo majo Janezi v Sloveniji, vej pa če rejsan uni ranč tak 8. marciuša svetijo svoj den, pozna katoličanjski kalendar eške 32 drügi Janezov v leti. Gda svojim liblenim materam, babicam, ženam, sestram pa čerám prejkdamo klinčece (v Sloveniji) ali zvončke (na Vogrskom), ne pozabimo, ka so se za njine pravice gnauksvejta sploj dosta borile aktivistke. In ne smejmo pozabiti tau tö nej, ka prej za vsakšim uspešnim moškim edna ženska stogi.

-dm-

RAZGIBAJMO MOŽGANE

SKANDINAVSKA KRIŽANKA

				AVTOR: MATJAŽ HLADNIK	PEVKA GJURIN	ATLETINJA HORVAT	LOVLJENJE TUNOV	ITALIJAN. PEVEC RAMAZ-ZOTTI	POLET, LETENJE	MESTO NA NAŠI OBALI	MESTNI JAVNI PREVOZ
				TELO, KI KROŽI OKOLI PLANETA							
				BOLEZEN, IZPRAZ-NJEVANJE MEHURJA V SPANJU							
				OKTOBER							
				MORALNA NAČELA, ETIKA					LOJZE SLAK		
				SLONOVI ČEKANI					RAZLIČ-NOST		
POMOČ: ENUREZA EOCEN ETOS SEVERA	PODEŽEL-JE IZVEN MEST	NEPROFE-SIONALEC	NATURA, PRIRODA	STARA PLOŠČIN-SKA MERA, 57,55 A STEVE JOBS				ITALIJAN-SKI RTV ŠPORTNIK NA JADRAL-NI DESKI			
SKANDI-NAVSKA DRŽAVA					2	PESEM HVALNICA ŽIVALSKI VRT				SREDNJA DOBA STA-REJŠEGA TERCIARJA	DEKLIŠKI PRIIMEK MELANIE TRUMP
SNOV ZA PREVLEKO KOVINSKE POSODE					ŠOLSKA POTREB-ŠČINA BIVALIŠČE GRAŠČAKA						
RAŽENJ	4			PESNIK GRUDEN MESTO V JUŽNI SRBIJI			VELIKA ŽIVAL RADIJSKI VODITELJ KANONI				3
GORLJIV PLIN, C_2H_6					MANJŠA ROČKA CHRIS ISAAK						
LEVA ROKA						TRUGA, KRSTA				5	
ZEMELJSKI OREŠEK, KIKIRIKI					1	ZAMAK-NJENO STANJE					

Končna rešitev:

1	2	3	4	5	3	2

V **četertek 14. marciuša** zrankoma v 6.47 si leko na televizijskom programi **Duna TV** poglednete nauvo oddajo Slovenski utrinkov. Če zamidite, bau oddaja na programi znauvič **gnaki den** zadvečerka v **13.25** na kanali **Duna World**.

Magazin leko kisnej vidite na internetnom atrejsi: *https://mediaklikk.hu/musor/slovenski-utrinki/*

Nutzakapčite tevene, mi vas čakamo!

TV SPORED

Na naslednji povezavi najdete pregleden spored TV Slovenija 1 in Slovenija 2 za izbran dan: https://tvspored.delo.si/

SUDOKU

	7			3		6		4
4		8			2	3	5	
	3		8					
1				2		9		
5			3	9	7			6
		3		8				2
					8		9	
	5	2	7			4		3
6		9		5			2	

STANOVANJSKI BLOK

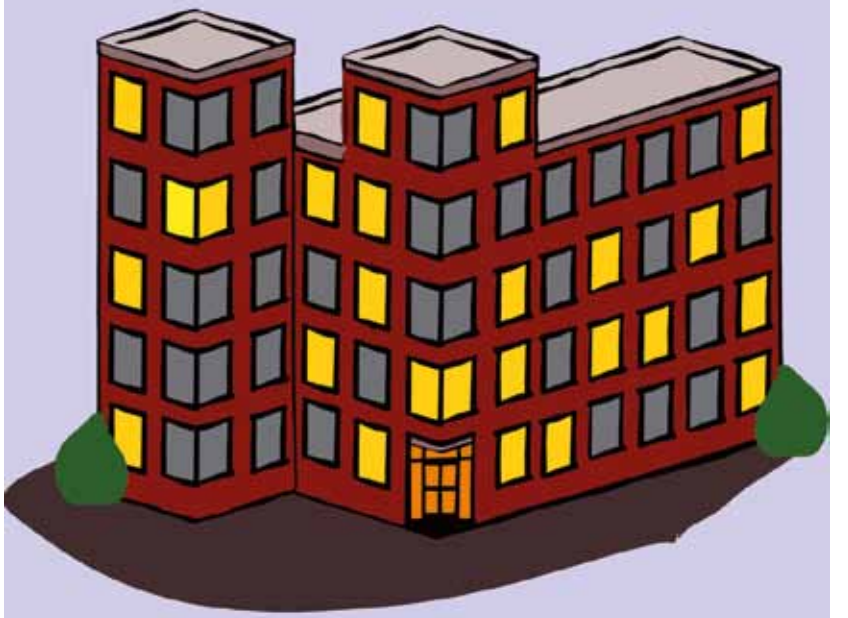

V bloku so se prižgale prve luči. Hišnik živi v nadstropju, kjer je največ prižganih luči. A v njegovi navpični koloni trenutno ne gori niti ena luč. Kje stanuje hišnik?

Zveza Slovencev na Madžarskem

Argo
DRUŠTVO ZA HUMANISTIČNA VPRAŠANJA

Spoštovani!

Prisrčno vas vabimo na predstavitev knjige pisatelja
Štefana Kardoša
***Stric Geza pripoveduje/Geza bači pripovejda*,**
ki je izšla kot 26. zvezek knjižne zbirke Med Rabo in Muro.

Dogodek bo potekal v Slovenskem domu v Monoštru
v sredo, 13. marca, ob 16. uri.

Z avtorjem se bo pogovarjal urednik zbirke *Franci Just*, odlomke iz knjige bodo interpretirali *Gyöngyi Bajzek, Marijana Sukič, Lilla Bugán* in *Dušan Mukič*.
Piko na i bo dogodku postavil *stric Geza*.

Naturo je moj oča venak tô po svojoj materi, mojoj staroj materi, poerbo. Una je bila Dolejova, sestra od Belana očo, té so vsi divdji bili.

Gda je oča v sodačiji biu, je pekaraj dale delo, eden Števan, Medžimurec, petrauvski Džuro pa eške nekak, nikši mladi Rovat, so delali. In je prišlo do svaje, stara mati jim je nej stela dati telko, kak so terdjali.

Njej se je vse tau špajsno vidlo in je üšla en večer k okni, ka so ovi cejlo nauč pekli, zrankma pa so vövozili tisti krü pa žemle..

Pa je poslüšala.

Tisti mladi je Števana nagučavo:

»Ajde, Stevo, démo od téc, vidiš, ka gazde eške dugo nede s sodačije.«

Stevo je pravo, ka ne morejo zdaj, gda majo testau zdignjeno.

Te je pa mladi pravo:

»Naj si stara baba testau v rit potisne.«

In mojoj staroj materi se je film vtrgno, nut je priletejla, zgrabila lopar za krü pa ponji tak mlatila, ka je je vse vküpzmlatila.

FM 106.6 MHZ • FM 97.7 MHZ
RADIO MONOŠTER
www.radiomonoster.com

Porabje
Tednik Slovencev na Madžarskem
Izhaja vsak četrtek

Založnik
Zveza Slovencev na Madžarskem
Za založnika
Andrea Kovács

Glavna in odgovorna urednica
Nikoletta Vajda-Nagy

Naslov založnika in uredništva
H-9970 Monošter/Szentgotthárd, Gardonyijeva ul. 1
T: 0036 94/380 767
E: porabje@gmail.com
ISSN 1218-7062

Tisk
TOPnet, d. o. o.
Kupšinci 49d, 9000 Murska Sobota, Slovenija

Časopis podpirajo: Državna slovenska samouprava, Urad predsednika Vlade Madžarske, oddelek za narodnosti, Zveza Slovencev na Madžarskem ter Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu.

Letna naročnina za Madžarsko 2.600 HUF, za Slovenijo 22 EUR, za druge države 52 EUR oz. 52 USD.

Številka bančnega računa:
HU75 11747068 20019127 00000000,
SWIFT koda: OTPVHUHB

Folklorni večer na Cankovi

Folklorna skupina Podkolonca, ki deluje pod okriljem Turističnega Društva Cankova, je organizirala 11. folklorni večer. Dogodek je potekal v 2. marca ob 19. uri v dvorani VGD Cankova.
Večer je bil obarvan s pestrim kulturnim programom, ki je vključeval tradicionalne plese, pesmi in glasbo. Gostje so si lahko ogledali izjemne nastope folklornih skupin iz Prekmurja, nastopila pa je tudi Folklorna skupina ZSM Sakalovci z novo koreografijo. Mentorica skupine Dragica Kolarič je spet sestavila nekaj zanimivega, tematika našega nastopa je bila žetev, saj je ta dejavnost močno prepletena z zgodovino Sakalovcev, kajti tudi svoj cerkveni dan imamo pred začetkom žetve. Pokazali smo ne le porabske plese, temveč tudi narečje in stari običaj.

»Še v ne tako daljni preteklosti so žetev obhajali bolj kot praznik, ne kot samo delo. Takrat so se kosci in žanjice oblekli praznično in se dogodka veselili. Prvega najboljšega kosca so žanjice okronale z »doužnjekom« – s klasjem pšenice in rožami, ki so rasle med žiti, so spletle venec in ga imenovale doužnjek. Potem sta sledila veselo rajanje in pogostitev gospodarja in gospodarice posestva,« je pripovedala avtorica koreografije.
Izjemno dobro smo se počutili na tem večeru, organizatorjem hvala za povabilo.

Noémi Illés

ERIKA BÁLINT: IN BO LJUBEZEN

Andor je iz odvetnika postal politik, živi v svetu oblasti in kariere, hkrati pa se peha za popolnostjo. Prebija se skozi vse in vsakogar, a zaman, ne najde tistega, kar išče. Uničujoči primanjkljaj poskuša olajšati z bežnimi ljubezenskimi pustolovščinami, medtem ko njegova žena Zita izgublja samo sebe, postaja sužnja v izpraznjeni zvezi.
Kako dolgo se lahko to nadaljuje? Kako dolgo lahko otroštvo brez ljubezni upraviči moževa dejanja? Kdaj bo eksplodirala bomba čustev? A bo Zita sposobna po dolgih letih in s porušeno samopodobo začeti novo življenje?
Zgodba o nasilnem razmerju, kakršnega še niste videli.
Knjiga je na voljo za izposojo.

Margit Mayer, Agota Horvath